

УДК 316.614

Соснюк О.П.[°]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет психології кандидат психологічних наук, доцент

Остапенко І.В.

Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, кандидат психологічних наук, наук.співробітник

Соснюк Є.О.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет соціології, студент 3 курс

Стіту А.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультету психології студент 4 курс

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ СПРИЙМАННЯ МОЛОДДЮ ІМІДЖУ УКРАЇНСЬКИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ ПОЛІТИКІВ

Стаття присвячена проблемі сприймання іміджу політичних лідерів. Проведено порівняльний аналіз та визначено специфіку сприймання іміджу українських та зарубіжних політиків. Визначено провідні іміджеві атрибути, які молодь використовує для оцінки політиків.

Ключові слова: імідж, іміджеві атрибути, семантичний диференціал.

Статья посвящена проблеме восприятия имиджа политических лидеров. Проведен сравнительный анализ и определена специфика восприятия имиджа украинских и зарубежных политиков. Определены основные имиджевые атрибуты, которые молодежь использует для оценки политиков.

Ключевые слова: имидж, имиджевые атрибуты, семантический дифференциал.

Article is devoted to problem of the perception of the image of political leaders. There was a comparative analysis and determined the specifics of perception of the image of Ukrainian and foreign politicians. Main image attributes that young people use to evaluate policies are determined.

Keywords: image, image attributes, semantic differential.

Постановка проблеми. Пріоритетним завданням політико-психологічних досліджень, є вивчення особливостей сприймання іміджу політиків. Ставлення до політиків є достатньо мінливим і визначається багатьма чинниками, дія яких особливо відчутна коли країна опиняється у критичній ситуації. Особливо динамічними є уявлення молоді про політиків. У ставленні до них молодь є особливо вимогливою, постійно використовує додаткові критерії оцінки, зважає на ситуаційні зміни і ступінь відповідності політиків цим викликам. Саме тому, ми вважаємо за доцільне зосередитись на вивченні особливостей сприймання молоддю іміджу сучасних політиків. При цьому, принципово важливим для нас є дослідження іміджу не тільки українських, але й зарубіжних політиків, які все частіше (безпосередньо або опосередковано) відіграють помітну роль у подіях, що розгортаються в Україні.

Теоретико-методологічну основу нашого дослідження становлять положення антропологічного підходу до розуміння іміджу Вознесенської О.Л. [2], положення про змістовні та структурні компоненти іміджу Ю.М.Зущика [3],

положення про імідж як «образ особистості» О.В.Лавренко [5], положення про провідні характеристики іміджу Г.Г.Почепцова [8], положення про дуалістичну сутність іміджу П.Д.Фролова [10], положення про психосемантичний простір політичного лідера В.Ф.Петренко [7].

Мета статті полягає у проведенні порівняльного аналізу та визначенні особливостей сприймання студентською молоддю іміджу сучасних українських та зарубіжних політиків.

Для цього нами було проведено спеціальне емпіричне дослідження. Об'єктом дослідження було визначено процес сприймання іміджу політиків. Предметом дослідження виступили особливості сприймання студентською молоддю іміджу сучасних політиків.

Виходячи з об'єкту, предмету та мети нами було визначено наступні завдання дослідження:

- 1) визначити найбільш значущі, з точки зору студентської молоді, іміджеві характеристики політиків;
- 2) встановити найбільш відомих для студентської молоді сучасних українських та зарубіжних політиків;
- 3) розробити методику монополярного семантичного диференціалу для вивчення іміджу політиків;
- 4) провести порівняльний аналіз та визначити особливості сприймання сучасних українських та зарубіжних політиків.

Реалізація мети та завдань передбачала проведення дослідження в кілька етапів. На першому етапі нами було проведено реп-інтерв'ю (з використанням техніки тріад) та анкетування з метою визначення найбільш значущих іміджевих характеристик політиків та встановлення найбільш відомих серед українського студентства вітчизняних та зарубіжних політиків. Загальна численність вибірки на першому етапі становила 108 осіб. На другому етапі нами було розроблено методику монополярного семантичного диференціалу. За допомогою даного дослідницького інструменту нами на розширеній вибірці вивчались особливості сприймання студентами іміджу сучасних українських та зарубіжних політиків. Загальна численність вибірки на другому етапі становила 407 осіб.

Емпірична база дослідження. У дослідженні приймали участь студенти класичних (Київський національний університет імені Тараса Шевченка), технічних (Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут») та педагогічних (Національний педагогічний університет імені Михайла Драгоманова) університетів, розташованих у м.Київ, віком від 19 до 25 років, чоловічої та жіночої статі, що навчаються на 1-4 курсах бакалаврату та в магістратурі, є громадянами України та проживають (постійно або тимчасово) в столиці. Загальний обсяг вибірки 515 осіб.

Основні результати дослідження. Аналіз даних, отриманих за допомогою реп-інтерв'ю, дозволив визначити перелік іміджевих характеристик політиків, які, з точки зору студентської молоді, є найбільш значущими. За результатами частотного аналізу нами було виокремлено наступні іміджеві характеристики політиків: 1) чесність; 2) рішучість; 3) діловитість; 4) впевненість; 5) простота; 6) переконливість; 7) відкритість; 8) альтруїзм; 9) емпатія; 10) щедрість; 11) прагматизм; 12) патріотизм; 13) порядність; 14) ерудиція (широта поглядів); 15) харизматичність; 16) надійність.

У подальшому (на другому етапі дослідження), саме ці характеристики було покладено в основу розробки методики монополярного семантичного диференціалу.

Також, за результатами анкетування було визначено перелік найбільш відомих серед українського студентства вітчизняних та зарубіжних політиків. Серед найбільш відомих українських політиків студентами були названі: П.Порошенко, А.Яценюк, О.Ляшко, Ю.Тимошенко та П.Симоненко. Серед найбільш відомих зарубіжних політиків студентами були названі: В.Путін, Б.Обама, О.Лукашенко, А.Меркель, Д.Кемерон, Ф.Оланд. Особливості сприймання іміджу саме цих політиків вивчались нами на другому етапі дослідження.

Варто відзначити, що, починаючи з робіт Ч.Осгуда, Дж.Сусі та П.Танненбаума, в психосемантичних дослідженнях обстоюється необхідність використання біполярних конструктів для побудови семантичного диференціалу. Ця традиція продовжується і в працях вітчизняних психологів О.Ю.Артем'єва, В.Ф.Петренко [1; 7].

Однак, Дж.Келлі в межах теорії особистісних конструктів визнавав факт існування однополюсних конструктів, які називаються ним конструктами з прихованою опозицією (імпліцитно присутнім) [4]. В спеціальному експериментальному дослідженні В.В.Століна було переконливо та аргументовано доведено можливість існування саме однополюсних конструктів[6]. Досвід наших попередніх досліджень, також дозволяє говорити про доцільність використання подібних методів у дослідницькій практиці [9]. Саме це дало нам підстави в нашому дослідженні користуватися монополярними шкалами при побудові семантичного диференціалу.

Після обробки даних, отриманих на другому етапі дослідження, нами були побудовані профілі сприймання іміджу українських та зарубіжних політиків. Аналіз цих результатів дозволив визначити наступні особливості у сприйманні іміджу сучасних українських політиків (Рис.1):

- 1) П.Порошенко – має найбільш позитивний імідж в уявленнях студентської молоді серед усіх українських політиків. Найбільш високі оцінки політик має за такими іміджевими атрибутами як «Впевненість», «Прагматизм», «Діловитість», «Ерудиція»; найбільш невисокі оцінки (хоча в цілому близькі до середніх значень) за такими іміджевими атрибутами як «Альтруїзм», «Щедрість» та «Надійність».
- 2) А.Яценюк – має досить суперечливий імідж в уявленнях студентства. Високі оцінки політик має лише за такими іміджевими атрибутами як «Діловитість» та «Ерудиція»; й за значно більшою кількістю характеристик має невисокі оцінки, зокрема, за такими іміджевими атрибутами як «Чесність», «Відкритість», «Альтруїзм», «Щедрість», «Надійність».
- 3) О.Ляшко – також має досить контраверсійний імідж з точки зору студентів. Найбільш високі оцінки політик має за такими іміджевими атрибутами як «Рішучість», «Впевненість», «Простота», «Харизматичність»; а найбільш невисокі оцінки за такими іміджевими атрибутами як «Чесність», «Альтруїзм», «Щедрість», «Порядність», «Надійність».
- 4) Ю.Тимошенко – має ще більш суперечливий імідж в уявленнях студентства. Найбільш високі оцінки політик має за такими іміджевими атрибутами як

«Рішучість», «Діловитість», «Впевненість», «Ерудиція», «Харизматичність», а найбільш невисокі оцінки за такими іміджевими атрибутами як «Чесність», «Простота», «Відкритість», «Альтруїзм», «Щедрість», «Порядність», «Надійність».

- 5) П.Симоненко – має тотально негативний імідж в уявленнях студентів. Найбільш низькі оцінки політик має за такими іміджевими атрибутами як «Чесність», «Рішучість», «Переконливість», «Відкритість», «Альтруїзм», «Емпатія», «Щедрість», «Патріотизм», «Порядність», «Ерудиція» (широта поглядів), «Харизматичність», «Надійність».

Варто відзначити, що П.Порошенко та А.Яценюк мають потенційно схожий набір іміджевих характеристик. Однак суттєво відмінні оцінки на рівні їх актуального сприймання студентами. Ця особливість може бути пов'язана зі зниженням ступеню задоволеності діяльністю цих політиків.

Останні соціологічні дослідження (наприклад, On-line TRACK, проведене компанією TNS) свідчать про зниження індексу задоволеності діяльністю Президента України П.Порошенко як на 12%, в той час як задоволеність діяльністю уряду і його голови А.Яценюка знизилась за останній рік в 2 рази.

Також помітною є схожість сприймання студентами іміджу голови Радикальної партії О.Ляшка та голови партії «Батьківщина» Ю.Тимошенко. При цьому, О.Ляшко порівняно з Ю.Тимошенко є більш зрозумілим (оцінки за атрибутом «Простота»), але менш діловим та освіченим (оцінки за атрибутами «Діловитість» та «Ерудиція»).

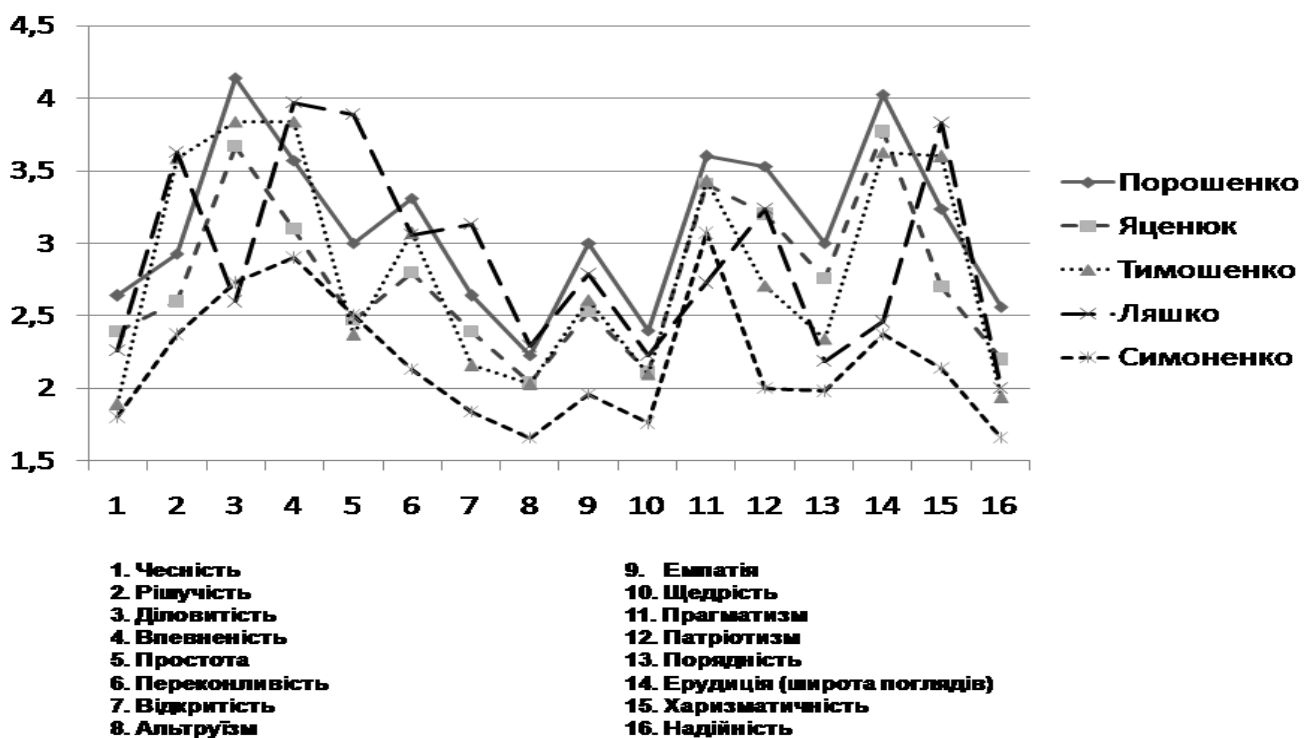

Рисунок 1. Профілі сприймання іміджу українських політиків

Варто відзначити доволі невисокі оцінки українських політиків за атрибутом «Патріотизм». Найбільш низькі оцінки від студентської молоді за цим іміджевим

атрибутом має П.Симоненко, що не є дивним, враховуючи його позицію стосовно українсько-російських відносин, анексії АР Крим та подій в Луганській та донецькій областях. До того ж, як голова Комуністичної партії України, він ніколи не мав широкої популярності серед молоді і завжди спирався на представників інших вікових груп.

Аналіз отриманих даних дозволив визначити й певні особливості у сприйманні українськими студентами іміджу сучасних зарубіжних політиків (Рис.2):

- 1) В.Путін – має найбільш негативний в цілому та дещо суперечливий імідж в уявленнях вітчизняних студентів. Найбільш високі оцінки політик має за такими іміджевими атрибутами як «Рішучість», «Діловитість», «Впевненість», «Переконливість», «Прагматизм»; а найбільш низькі оцінки за такими іміджевими атрибутами як «Чесність», «Простота», «Відкритість», «Альтруїзм», «Емпатія», «Щедрість», «Порядність», «Надійність».
- 2) О.Лукашенко має суперечливий імідж в уявленнях студентів. Найбільш високі оцінки політик має за такими іміджевими атрибутами як «Впевненість», «Прагматизм», «Патріотизм»; найбільш низькі оцінки за такими іміджевими атрибутами як «Альтруїзм» та «Емпатія».
- 3) Б.Обама має в цілому позитивний імідж в уявленнях українських студентів. Найбільш високі оцінки політик має за такими іміджевими атрибутами як «Діловитість», «Впевненість», «Простота», «Переконливість», «Відкритість», «Прагматизм», «Патріотизм», «Порядність», «Ерудиція», «Харизматичність»; низькі оцінки не зафіксовано за жодним іншим іміджевим атрибутом.

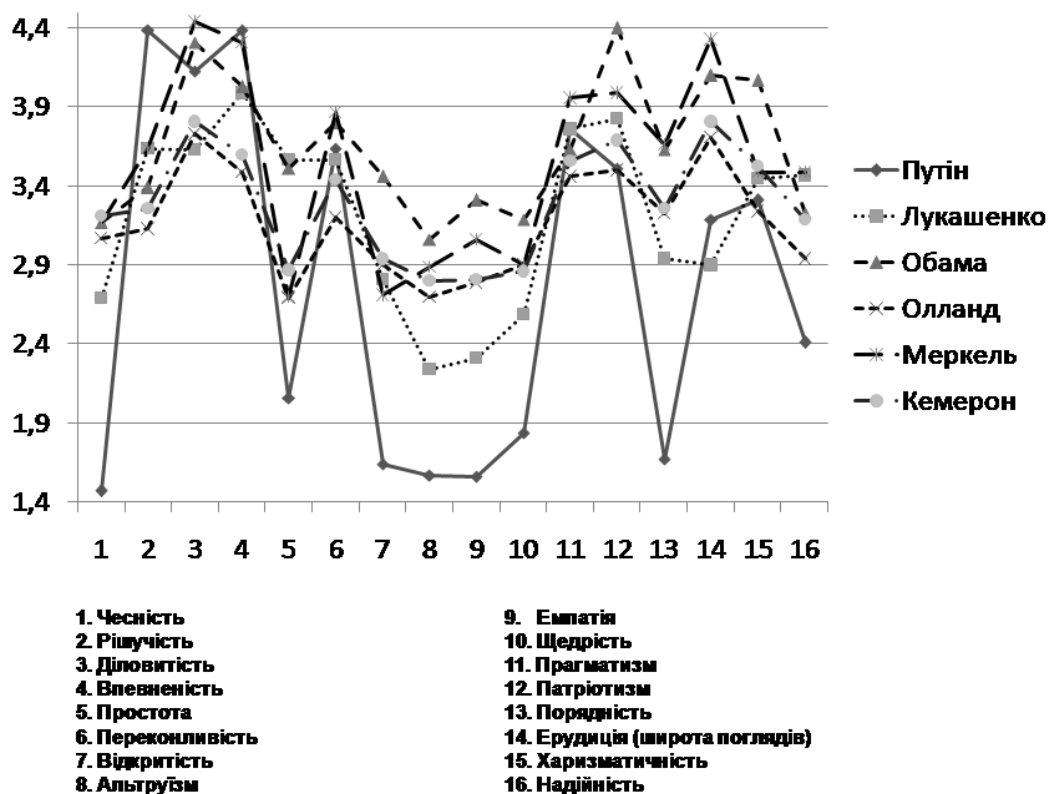

Рисунок 2. Профілі сприймання іміджу зарубіжних політиків

- 4) А.Меркель має схожий і також дуже позитивний імідж серед українського студентства. Найбільш високі оцінки політик має за такими іміджевими атрибутами як «Рішучість», «Діловитість», «Впевненість», «Переконливість», «Прагматизм», «Патріотизм», «Порядність», «Ерудиція», «Харизматичність», «Надійність»; низькі оцінки також не зафіксовано за жодним іншим іміджевим атрибутом.
- 5) Д.Кемерон має також позитивний імідж серед українського студентства. Найбільш високі оцінки політик має за такими іміджевими атрибутами як «Діловитість», «Впевненість», «Прагматизм», «Патріотизм», «Ерудиція», «Харизматичність»; низькі оцінки також не зафіксовано за жодним іншим іміджевим атрибутом.
- 6) Ф.Оланд теж має позитивний імідж в уявленнях студентства. Однак високі оцінки політик має лише за атрибутами «Діловитість» та «Ерудиція». За рештою атрибутів політик має середні оцінки.

Відзначимо, що найбільш популярними зарубіжними політиками серед українського студентства є Президент США Б.Обама та канцлер ФРН А.Меркель. Найгірше українськими студентами сприймається Президент РФ В.Путін.

Висновки.

1. Українські політики сприймаються студентською молоддю переважно суперечливо. Домінуючими іміджевими атрибутами, які є ядром іміджу вітчизняних політиків, виступають ділові (іміджеві атрибути «Діловитість», «Ерудиція», «Прагматизм») або емоційно-вольові (іміджеві атрибути «Впевненість», «Рішучість», «Харизматичність») якості. Найбільше бракує українським політикам моральних якостей (іміджеві атрибути «Чесність», «Порядність», «Альтруїзм») та людяності (іміджеві атрибути «Простота», «Відкритість», «Щедрість», «Надійність»).

2. Зарубіжні політики, які в уявленнях студентів мають суперечливий (О.Лукашенко) або негативний (В.Путін) імідж сприймаються ідентично з тим, як сприймаються вітчизняні політики. Зарубіжні політики мають значно вищі оцінки практично за усіма іміджевими атрибутами порівняно з українськими політиками. Найбільш істотні відмінності між зарубіжними та українськими політиками спостерігаються в оцінках студентської молоді за іміджевими атрибутами «Патріотизм», «Надійність» та «Порядність».

Перспективи подальших досліджень полягають у більш детальному вивченні особливостей сприймання іміджу сучасних політиків на розширеній вибірці (з урахуванням статево-вікових ознак та регіональної специфіки), моніторингу динаміки змін у сприйманні іміджу політиків.

Список використаних джерел

1. Артемьева Е.Ю. Основы психологии субъективной семантики/Е.Ю. Артемьева. – М.: Смысл, 1999. – 350 с.
2. Вознесенська О. Формування іміджу Президента України засобами документальної фотографії /О.Вознесенська// Наук. студії з політ. психології. – К., 1996. – Вип. 2. –С. 158–169.
3. Зущик Ю. Ідеологічний тип лексики політичного лідера в структурі політичної психології/Ю.Зущик. – К., 1995. – С. 92–101.
4. Келли Дж. Психология личности. Теория личных конструктов / Дж. Келли. – СПб. : Речь, 2000. – 249 с.
5. Лавренко О. Проблеми формування іміджу кандидата в депутати /О.Лавренко // Проблеми політичної психології. – К., 1997. – С. 331–332.

6. Общая психодиагностика / Под ред. А. А. Бодалёва, В. В. Столина. – М. : Издательство МГУ, 1987. – 304 с.
7. Петренко В.Ф. Основы психосемантики/ В.Ф.Петренко. – СПб.: «Питер», 2005. – 480 с.
8. Почепцов Г. Тенденції посилення ролі іміджу в рамках виборчої компанії /Г. Почепцов/ Проблеми політичної психології. – К., 1997. – С. 355–356.
9. Соснюк О.П., Соснюк Є.О. Особливості сприймання підлітками різних типів соціальної реклами/ О.П.Соснюк, Є.О.Соснюк // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: Збірник наукових праць. Вип.19 – К.:Логос, 2013. – С.176–183.
10. Фролов П. Методичні засоби вивчення іміджу політичних лідерів /П.Фролов// Наукові студії з політичної психології. –К., 1995. – С. 86–92.

Отримано 03.05.2015 р.

УДК 159. 954

Фомічова В.М.[°]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет психології, кандидат психологічних наук, доцент

УЯВЛЕННЯ МОЛОДІ ПРО ЧИННИКИ ЩАСЛИВОГО ПОДРУЖНЬОГО ЖИТТЯ

У статті представлений аналіз уявлень сучасної молоді щодо можливостей створити в майбутньому щасливу родину. Характеризуються особливості поглядів, підходів та мотивації юнаків, на підставі чого вони прагнуть знайти свого майбутнього шлюбного партнера. Означаються виміри та рівні готовності молоді до подальшого сімейного життя.

Ключові слова: соціальні уявлення, потреба у спілкуванні, стратегії вирішення конфліктів, готовність до створення шлюбу, уявлення про модель сім'ї

В статті аналізуються представлення сучасної молоді щодо можливостей створення в майбутньому щасливої родини. Характеризуються особливості поглядів, підходів та мотивації юнаків, на основі чого вони прагнуть знайти свого майбутнього шлюбного партнера. Показані параметри та рівні готовності молоді до подальшого сімейного життя.

Ключевые слова: социальные представления, потребность в общении, стратегия решения конфликтов, готовность создания брака, представления о модели семьи

The article presents analysis of representations of modern youth about opportunities to create a happy family in the future. There are features of opinions, approaches and motivation of young people characterized, on the basis of what they seek for their future marriage partner. In the article are levels and rates of readiness of youth to further family life defined.

Keywords: social representations, need for communication, strategies for conflict resolution, readiness to marriage, perception of family model

Актуальність теми дослідження. Зрозуміло, що немає необхідності особливо підкреслювати важливість означеної тематики: питання «старе як світ». Будь-хто, в будь-якому суспільстві, за будь-яким устроєм хоче мати злагоду та